

Parlar Pla i català

(En el Centenari del naixement de Josep Pla; de *Notes disperses*, Barcelona, Destino, 1969)

Joan Cuscó i Aymami

P

arlar de Josep Pla i de la seva obra és una cosa que s'ha fet i desfet al llarg dels anys i seguirà fent-se fins i tot passi...

En la seva extensa obra s'hi troba una constant i amena curiositat en tot. Ell, observador agut, ho mira, ho comenta i omple les seves pàgines.

S'ha dit -i hom s'hi apunta- que el Centenari de Josep Pla és una lliçó. Tal volta la menor, perquè les més importants estan en les pàgines de l'obra literària.

Si un dia vaig fer una "Semblança" hipotètica sobre ell, basant-me amb el *Quadern gris*, ara he espigolat paràgrafs de les *Notes disperses*. Això és -m'ho sembla- una manera d'establir un símil de conversa amb el solitari de Llofriu. Ho dic d'una altra manera: com si ens ocupéssim a desgranar les beines que contenen aquests pèsols, petits i eixerits pèsols empordanesos. Som precisament el temps per fer una pesolada, vaja...

"La història és el pa dels historiadors. La filosofia és el pa dels aficionats a la filosofia. La política és el pa dels polítics. La ciència és el pa dels professors. Mentre aquestes coses no són més que pa, el perill és el normal. És quan són alguna cosa més que pa que, etcètera..."

"Fou en els últims temps de la II República que vaig instal·lar-me al Mas Pla de la parròquia de Llofriu. Feia molts anys que la meva família paterna havia deixat d'habitar-lo per traslladar-se a Palafrugell. Estava en un estat molt precari, però l'arreglarem una mica. Sempre m'havia agradat -i ja des de petit. Des de llavors, ha estat el meu domicili. En els últims anys, l'he habitat permanentment - llevat dels intervals dels viatges. Després de tants anys de taules i de llits llogats, em semblà que havia arribat l'hora de disposar d'una certa fixesa. Hi vaig portar l'única cosa que tenia: uns quants llibres.

"És una casa gran, una mica desmantellada, immensa. És la casa romana típica: una gran sala central, amb una xemeneia de campana al fons i les habitacions tot al voltant. En aquesta casa, hi he viscut molts i molts dies -milers de dies- en una solitud completa. Hi he passat moments molt diversos. A l'hivern, més enllà del foc de la xemeneia, és molt freda. A l'estiu és una delícia. El ventet del sud, en la gran sala en penombra, inflant la cortina de malla de la porta, el cric-cràc petit de les canyes de l'altra cortina... A la meva mare, la casa no li agradà mai: la trobava massa baldera. A mi m'agrada, en canvi, perquè

sembla tenir la força de projectar la solitud en forma física: les grans habitacions buides, mudes; les portes sempre una mica entreobertes; el silenci, trencat un moment pel cruixir del corc en un moble, el dring llunyà del rellotge de caixa, un moble reflectit en un mirall... El millor moment de la casa és quan plou -i sobretot quan plou tota la nit."

"A mi m'agrada més fer favors que rebre'n dels altres. Rebre favors us obliga a ser agraït, cosa sempre difícil. Sento menys el desagraïment dels altres respecte de mi que el meu desagraïment respecte als altres. Tot això suposant que jo pugui fer algun favor, és clar."

"La cèlebre frase de Marcel Proust és aquesta: «Si chacun savait ce que tout le monde dit de tout le monde, personne en parlerait à personne». Possible. El que hi ha és que la gent és oblidadissa i, per altra part, moltes vegades no sap el que diu. És molt difícil de mantenir permanentment una posició conscient. Tota la força de la vida us desplaça cap a la inconsciència."

"... la maledicència, quan és general, perd importància, esdevé una obvietat tòpica, és una manera de fer sense transcendència. En un món de maldients, per a arribar a fer un cert forat cal practicar la maledicència més cargolada i gratuïta.

"Hi ha persones, per bé que poques, que no són tan franques, que van amb peus de plom i amb molta cautela. L'error és de creure que els homes i les dones són tots d'una peça. Les persones d'una peça es poden trobar al teatre: en la vida és més difícil. Ni tan sols el pecat capital monogràfic produeix persones d'una sola peça."

"L'avarícia és la forma més espessa de la ignorància."

"El mot de Shakespeare segons el qual no hi ha hagut mai cap filòsof que hagi tingut prou serenitat per a resistir un mal de queixal és perfectament exacte, però no té gens de sentit en la vida moderna. En els temps que correm no hi ha cap filòsof que visqui d'acord amb els principis de la filosofia. En parlen; l'expliquen; n'escriuen, en donen (cobrant) lliçons. No n'hi ha cap que la practiqui. És una gran diferència amb el món antic."

“Per a viure en pau i tranquil·litat en aquest país cal fer tots els possibles per passar desapercebut. L'enveja converteix l'indígena en un animal irritable, que hom sol alternar amb un tedi neguitós. Cal saber evitar la formació d'aquesta irritabilitat i no provocar aquest neguit. No hi ha pas gaire gent que ho sàpiga. Els qui ho saben viuen tranquil·lament. Els altres es perden.”

“Només estem realment bé quan estem una mica fatigats, ni massa ni poc, quan estem fatigats segons les necessitats del propi cos. Les persones que tenen el sentit de saber gastar la seva vitalitat, sobretot aquella vitalitat sobrera que fa tanta nosa i engavanya tant, viuen sense sentir-se viure, d'una manera admirable. La vitalitat sense desgast és el tedi químicament pur, la possibilitat indefectible de tota classe de preocupacions físiques i morals. Tothom diu que el seu ideal és no fer res, però el no fer res és l'origen de tots els mals.”

“Sense sortir de la visió purament material de les coses, ara que som a l'estiu i les dones tenen una certa tendència a despullar-se, es veu amb claredat que entre la importància física d'aquestes persones i la importància que els homes els solem donar hi ha una diferència molt acusada.”

“No es pot demanar massa. El que demana massa no obté res.”

“La bellesa és cosa de les estàtues. Aquesta frase, l'he escrita algunes vegades, encara que amb poc èxit.”

“Que la densitat social augmenta la solitud és un fet evident. L'abundància humana fa tot diàleg cada dia més difícil.”

“L'amor físic va lligat, és inseparable de l'esperit. Una dona lletja amb esperit és infinitament més important que una dona fava. Una dona lletja expressiva amb la boca, els ulls i el nas plens d'esperit, és una meravella. En els països del barroc, el mite de la dona exclusivament bella, però sense res més, ha produït desgràcies immenses. El mite dura. És horrible.”

“L'expressivitat d'una dona accentua sobretot la malícia i la sàtira, que són la sal de la vida. La sàtira de les dones no és altra cosa que el pur bon sentit, l'horror de la vanitat, de la pedanteria, de

la infatuació, de la hipèrbole, etc. Aquestes qualitats poden arribar a donar a una dona el sentit còmic, que és una cosa excelsa. El sentit còmic alleugereix la vida. La seriositat sistemàtica la fa pesadíssima.”

“A molts catalans, els interessa Catalunya, però no hi creuen. Els passa exactament el contrari que amb la religió i l'altra vida: hi creuen, però no els interessa.”

MARCS I
MOTLLURES

Berrocal

Gràcia, 140 baixos • 08201 SABADELL
Teléfono 725 81 42

ESCOLA DEL SOL

C. Migdia, 35-45 - C. Sant Pau, 20
Tels. 727 82 46-725 74 61
08201 Sabadell

**JOIERIA
SENSERRICH**

de Teresa Senserrich
CASA FUNDADA EN 1882

Sant Quirze, 17 • Teléfono 725 75 96
08201 SABADELL

“Sentit dir al baró de Segur, marquès de Castellvell:

-És curiós: els gossos de raça i les dones *guppies* sempre tenen amo...”

“Per quarta o cinquena vegada a la vida, lleigeixo *Moll Flanders*, de Daniel Defoe. Un llibre que no he pogut mai deixar, d’una extraordinària simplicitat, que resisteix el pas del temps. Escrit el segle XVIII, en ple barroc continental, ofereix una curiosa característica: la justificació que en aquest llibre es fa de les accions humanes pels diners. Això el fa molt comprensible, tant en l’època en què fou escrit com en l’època present. La primera cosa que cal saber d’una persona és amb què pot comptar, cosa que no és fàcil. Si això no se sap, però, no hi ha manera de comprendre res.”

“Crec que no he donat mai, en el vestir, cap nota detonant: no he sabut mai en què consistia la moda. No m’ha agradat mai d’anar a la moda ni passat de moda. Passar desapercebut: aquest ha estat el meu ideal. Havent viscut tants anys en un poble, no hauria pas gosat portar barret. Tampoc no hauria pogut portar gorra, perquè m’hauria semblat que envaïa l’ambient dels pagesos. Tot i haver viscut tants anys en desprobat, no he pogut passar d’ésser un pagès teòric. Així he portat la boina basca, que és un estri còmode i magnífic per a viatjar i per a anar tirant. Tot això, per a mi, no ha tingut mai importància.”

“Els diners són com el *glissement à gauche*: quan se’n tenen, no se’n tenen mai prou.”

“A Cadaqués, sempre tan correctes, de vegades tenen mala llet –sobretot a l’hivern–. Si els pregunteu com van les seves coses, contesten: “Hem de dir bé...”. Són ben educats...”

“Ha mort la Gràcia de la Fanga, la masia immediata. Tenia vuitanta-vuit anys. Era del temps de la meva àvia. La masovera de casa es vesteix de negre i va a l’enterrament. En el moment de marxar el seu marit li diu (som al mes d’abril):

“-De tornada, mira de trobar quatre espàrrecs de marge.”

“Algunes persones m’han demanat per què no he dedicat mai cap escrit -o gairebé mai- a la família, als amics, als coneguts. Ho he fet per no haver-me’n de penedir, i sobretot perquè no se n’hagin de penedir els altres.”

“Quan en societat ens avorrim –cosa que sovinteja–, tenim la tendència a enfadar-nos amb els altres, que considerem la causa de l’avorriment. Mai no se’ns acudeix que en tenim una part de culpa i que de vegades, aquesta culpa nostra és decisiva. El fet és especialment cert en un país en què la gent s’acosta als altres per

demostrar, sobretot, la seva remarcable incapacitat de comunicació.”

“Només es pot conuiu -i perdonin- amb escèptics.”

“Demòcrit, el filòsof grec dels àtoms, fou un dels pocs filòsofs grecs antics que es casà. Avui sembla establert que aquesta classe de persones pogueren mantenir la independència gràcies al fet que es mantingueren pobres i solters. Demòcrit mateix deia que “s’havia casat amb una dona petita com a mal menor”. (J. Burckhardt, *Història de la cultura grega*).

“Per a arribar a escriure alguna cosa que tingui un cert sentit, cal haver escrit moltíssim. Escriure moltíssim no és cap sacrifici, més aviat és un plaer –sobretot si hom té alguna cosa a dir, per poca cosa que hom digui. La literatura no tindria cap sentit si no fos pel plaer que produeix escriure. No crec que hi hagi res més eficaç contra el tedi.”

“Ha mort X, que coneixia des de feia tants anys. Durant trenta, ha tingut fama d’arribista. És el pitjor que es pot dir d’un arribista que no ha arribat.”

“... a Portugal hi ha un refrany molt sarcàstic, considerablement esqueixat, un refrany de país pobre que diu així: “Quan la m... val diners, els pobres neixen sense cul”.

“A la reunió, es fa un silenci vastíssim. Al cap d’una estona Gori diu, enriolat:

“-És el millor resum que conec del marxisme...”

“-Senyor Tonet, el vedell que la vaca portà ahir a la tarda, s’ha mort aquest matí... –sento que el masover diu al meu pare.

“-I de què ha mort el vedell?

“-Vingué el manescal, parlà llargament, però no hi vàrem entendre res... Es veu que no hi havia res a fer.

“Pausa llarga. A la fi, el pagès diu, amb una sonsònia resignada:

“-No es pot pas demanar que tot vagi bé...”

“-És clar –diu el meu pare–. Però, em podrieu dir què és el que va bé?”

“Hi ha persones que per fer-se estimar, no estimen ningú. És una ingènua fanfarroneria.”

“Els rics es moren de renda. Els pobres se solen morir d’una o altra malaltia microbiana.

“Els diners són una cosa literalment fabulosa, prodigiosament perillosa, diabòlica i interessant –el més important, segurament, de la vida humana. Ser pobre és còmode, bèstia, sentimental i folklòric. Ser ric és desesperant, ridícul, avorrit i melangiós. Ara bé: no en dubteu ni un moment: tracteu d’enriquir-vos sense dubtar un moment. Si ho aconsegiu, podreu prendre tants

vermuts amb olives i menjar tantes cuixes de pollastre com us doni la gana. No crec que pugueu fer gaires coses més. Però no desespereu! La mort és absolutament assegurada.”

Josep Pla morí el 23 d'abril de 1981 –Diada del Llibre–. Fou enterrat al cementiri de Llofriu. No vaig poder assistir-hi. L'endemà, vaig fer algunes fotos, dues d'elles es van publicar en la “Semblança insistida” de “Quadern” (núm. 21, de maig-juny de 1981). Ara, per acompanyar aquella nota de la pàgina 246 del volum 26 de la seva obra completa –“Notes per a Sílvia”– crec ajustat aportar una foto inèdita d'aquella mateixa ocasió.

“Posseeixo un espai molt petit al cementiri de Llofriu, que és, espero, el lloc on m'enterraran. En diuen un *solar*. Just per a construir-hi un nínxol com els altres. En pago cent pessetes l'any. Avui m'han portat el rebut. L'he pagat. Davant els rebuts, la tendència general és de preguntar-se si el preu és car o enraonat. Abans de la mort el preu és potser enraonat. Per a després de la mort és car.”

Cementiri de Llofriu, 25 d'abril 1981. Foto Joan Cuscó.

Questionari Proust

Del llibre de Lluís Permanyer *43 respostes catalanes al qüestionari Proust* (Barcelona, Aymà, 1967)

- El principal tret del meu caràcter?
– *La modèstia.*
- La qualitat que prefereixo en un home?
– *La bondat.*
- La qualitat que prefereixo en una dona?
– *La temperatura amorosa.*
- Allò que més estimo en els amics?
– *La paciència.*
- El meu principal defecte?
– *La ignorància.*
- La meva ocupació preferida?
– *Escriure.*
- El meu somni de benestar?
– *No hi ha somni realitzable possible.*
- Quina fóra la meva pitjor desgràcia?
– *Estar massa bo i ser feliç.*
- Què voldria ser?
– *Un bon pagès.*
- On desitjaria viure?
– *En un país lliure.*
- Quin color prefereixo?
– *El de l'abundància.*
- Quina flor prefereixo?
– *No m'agraden les flors i m'agraden els fruits.*
- Quin ocell prefereixo?
– *El rossinyol.*
- Els meus autors preferits en prosa?
– *Els moralistes francesos i el Zibaldone de Leopardi.*
- Els poetes preferits?
– *És difícil de contestar.*

- Els herois de ficció?
– *Els herois de ficció, els odio perquè tothom ho és.*
- Les meves heroïnes de ficció favorites?
– *Totes les dones ho són.*
- Els meus compositors favorits?
– *(Pregunta no contestada.)*
- Els pintors predilectes?
– *Els impressionistes francesos bons.*
- Els meus herois de la vida real?
– *Els de demà.*
- Les meves heroïnes històriques?
– *Igualment.*
- Els noms que prefereixo?
– *Albert, Ramon, etc.*
- Què detesto més que res?
– *La hipocresia.*
- Quins caràcters històrics menyspreo més?
– *Els policies.*
- Quin fet militar admiro més?
– *Cap.*
- Quina reforma admiro més?
– *La Reforma.*
- Quins dons naturals voldria tenir?
– *El coneixement científic.*
- Com m'agradaria morir?
– *Al llit.*
- Estat present del meu esperit?
– *L'època de transició, com sempre.*
- Fets que m'inspiren més indulgència?
– *Els de l'amor.*
- El meu lema?
– *Hem de dir bé.*

Perfil

Tots els anys els duu a l'espatlla, que és com dir que "s'ho tira tot a l'esquena"...

Una boca desdentegada de la qual penja una cigarreta manipulada.

Gasta llumins i no gasta embuts...

És més murri que bonic.

Se les sap totes.

Té una veu escltxada.

Els ulls petits, però de profunda i mediterrània retina.

És un pagès. El fa i el sap fer.

Ell, xerra que xerrra.

Ell, escriu que escriu.

Tant si plou com si fa sol, ell deixa que "les bruixes es pentinin..."

Ell, Pla, ho és de nom i de fets.

Àdhuc és clar i català...

Del llibre *MÉS CEBALLUTS* (1992)

Restaurant

Joan Maragall, 6 l'Advocat Creus, 38 (Plaça del Gas)
Tel. 727 53 00 - 08201 Sabadell

Sala d'Exposicions
WATS·ART

Sant Pere d'Ullastre, 9 • Tel. 714 55 71
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

SALA
CORREDOR D'ASSEGURANCES

Alfonso XIII, 16 • E-08202-SABADELL
Telf. (93) 725 87 77* • Fax (93) 725 82 47